فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره چهلم، پاییز ۱۴۰۱- صفحات ۳۳۶-۳۱۷

چالشها، ابهامات و اجمالات قوانین مناقصه و مزایده

نوع مقاله: پژوهشی

محمدرضا وطن فدا کهریز[۱]
محسن امامی قشلاق[۲]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۴/۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۷

چکیده

امروزه گسترش روابط اجتماعی بین افراد و پیدایش پدیده های اجتماعی ناشی از آن، قانونی را در روابط بین افراد ایجاد می کند که لازم است قانون، رویدادی را که موجب آن می شود، تعیین کند که بر اساس آن شرایط ایجاد تغییر کند و از بین رفتن آن را مورد بررسی قرار دهد. بی‌تردید دانستن ماهیت حقوقی آن در تشخیص آثار و احکام آن بیشترین نقش را دارد. در این تحقیق سعی شده است با روش توصیفی- تحلیلی و با بررسی قانون مناقصات، مزایده ها، مقررات و بندهای مربوطه و تبیین نظرات بیان شده ماهیت حقوقی و تضمین تشریفات مناقصه و مزایده تبیین شود و با بررسی خلاءهای موجود در نظام حقوقی کشور راهکارهای موثری در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد و تبانی در اجرای آنها ارائه شود. در ادامه به نقشی که این شرایط در ماهیت قراردادهای دولتی ایفا می کند پرداخته می شود و ابهامات و مشکلات برگزاری مزایده و مناقصه در حقوق ایران و نام اقتصادی بررسی می شود.

کلمات کلیدی: مناقصه، مزایده، نظام حقوقی، نظام اقتصادی.

طبقه بندی JEL : G21.G32

۱ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق عمومی، ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه ، ارومیه، ایران
aydasaleh2022@gmail.com

۲ استادیار گروه حقوق، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.(نویسنده مسئول)
m_emami63@yahoo.com

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

مقدمه

دولت، سازمان‌های دولتی، شرکت‌ها و سازمان‌های خصوصی برای ارائه خدمات عمومی و خوداشتغالی موظفند با اشخاص حقیقی قرارداد منعقد کنند. در این قراردادها نیز مانند هر قرارداد دیگری وجود شرایط عمومی برای صحت قراردادها ضروری است و علاوه بر این شرایط ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی رعایت تشریفات مناقصه را در قراردادهای دولتی الزامی می داند که از شروع این فرآیند تا امضای قرارداد سه مرحله اعلام آگهی مناقصه، اعلام قیمت توسط مناقصه گران و در نهایت امضای قرارداد می باشد.

برخی از قراردادهای منعقده بین سازمان یا نهاد ذیربط و اشخاص حقیقی تابع قواعد حقوق خصوصی بوده و وجود شخص حقوقی به عنوان طرف قرارداد مشمول تغییر خاصی نمی باشد. اما برخی از قراردادهای حقوق عمومی دارای ویژگی های خاصی بوده و تابع قوانین خاصی از جمله مقررات مناقصه می باشند. اصل رعایت مقررات مناقصه اگرچه به منظور رعایت مصالح عمومی و بیت المال کشور است، اما رعایت این اصل مطلق نیست و نسبی است و در کلیه معاملات و قراردادهای دولتی این اصل به هیچ وجه لازم نیست زیرا برخی از قراردادها اهمیت اقتصادی زیادی دارند یا برخی معاملات فوری دولتی هستند یا برخی دیگر منافع امنیتی و سیاسی دارند اما علیرغم نسبی بودن این اصل، رعایت مقررات مناقصه دستوری است که به منظور حفظ منافع مالی دولت در انتخاب و تعیین طرف قرارداد صادر می‌شود و برای دستگاه‌های دولتی ضروری است. در صورت عدم انعقاد قرارداد کامل و جامع، مطمئناً روند موفقیت مورد نظر با مشکل مواجه خواهد شد، بنابراین انعقاد قرارداد خوب و بی نقص در مرحله مناقصه از اهمیت ویژه ای برخوردار است و با انتخاب مناقصه گزار مناسب می توان پروژه را با کیفیت اجرا کرد.

مناقصه یک فرآیند رقابتی برای حصول اطمینان از کیفیت مطلوب (طبق اسناد مناقصه) است که تعهداتی که موضوع معامله است به مناقصه‌دهنده‌ای واگذار می‌شود که کمترین قیمت مناسب را پیش‌بینی کرده باشد (حبیبی، ۱۳۸۸: ۸۱). مناقصه از نظر معامله، در روابط اقتصادی بسیار مهم است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶، ص ۴۵). بنابراین مناقصه شکلی است که در آن سازمان های دولتی آماده می شوند برای رقابت با افراد واقعی که کالا یا خدمات می خرند و یا حقوقی که قیمت کمتری دارند یا مناسب ترین شرایط را پیشنهاد می کنند، معامله می کنند (انصاری، ۱۳۸۰، ص ۱۱۸).

مناقصه محدود بر خلاف اصل آزادی تجارت و برابری اشخاص حقیقی و حقوقی در قراردادهای دولتی مستثنی است و شرایط برگزاری آن شامل: ۱- بالاترین مقام ارگان مناقصه گزار برگزاری مناقصه محدود را تعیین کند. ۲- مسئولیت بالاترین سمت ارگان مناقصه گزار در برگزاری مناقصه.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

۳- انصراف از مناقصه عمومی و محدودیت های برگزاری مناقصه عمومی با ذکر دلایل کافی تأیید شود (اسماعیل هریسی ۱۳۸۷۱۹۳۱۹۴). در صورت عدم برگزاری مناقصه به طرق مذکور و همچنین به دلیل شرایط خاص موضوع ماده ۸۳ قانون محاسبات عمومی معامله را می توان به صورت دقیق انجام داد که در این صورت معامله مذکور با رعایت اقتصاد و اختیارات دولت انجام می شود.

در مناقصه های بین المللی مناقصه گران داخلی بر مناقصه گران خارجی ارجحیت دارند که نحوه ترجیح مناقصه گران داخلی در اسناد مناقصه قید خواهد شد. مناقصه هایی که رعایت این قاعده در آنها مصلحت نیست باید به تصویب شورای اقتصاد برسد. در اصطلاح قراردادهای الحاق طرف قویتر از نظر موقعیت اقتصادی برتری شرایط خود را بر طرف ضعیف تحمیل می کند که ویژگی های موافقت نامه های الحاق نتیجه گسترش روزافزون روابط اقتصادی، فنی و صنعتی در عصر حاضر است و کشورها، کارتل‌ها، تراست‌ها و شرکت‌های بزرگ چندملیتی اغلب توافقات خود را به همین ترتیب منعقد می‌کنند.

مناقصه توسط مؤسسات دولتی طبق ماده ۸۲ قانون محاسبات عمومی به سه طریق انجام می شود: روش اول این است که در معاملات جزئی، عامل فروش موظف است به مناقصه گران معامله مراجعه و پس از بررسی دقیق قیمت، با در نظر گرفتن صرفه اقتصادی دولت، آن را به بالاترین قیمت ممکن بفروشد (طباطبایی، موتمن، منوچهر، ۱۳۸۱، ص ۳۴۰). دوم) در معاملات متوسط، معامله به صورت حراج انجام می شود بدین ترتیب که ابتدا اطلاعات کلی از نوع و مشخصات معامله و زمان و مکان حراج از طریق آگهی به اطلاع عموم می رسد و سپس حراج و تعیین قیمت انجام می شود و خریداری که بالاترین قیمت را پیشنهاد دهد، منتسب خواهد شد (همان، ص ۳۴۵). سوم) در معاملات عمده، منافع به تفصیل بیان می شود که مثلاً در این حراج ممکن است یک آگهی با توجه به موضوع و اهمیت آن چندین بار منتشر شود که آنها حتی می توانند در برخی موارد تبلیغات در خارج از کشور منتشر کنند.

در مفهوم عام، هر قراردادی که یکی از طرفین آن ارگان اداری باشد، اعم از دولتی (مانند وزارتخانه ها، مؤسسات و شرکت های دولتی) یا شهرداری (شهرداری) قرارداد دولتی محسوب می-شود. از نظر اقتصادی دولت نباید در امور اقتصادی دخالت کند و به اصطلاح بی طرف باشد اما شکست زهر اقتصادی مبتنی بر جایگاه مسموم بازار در تامین رفاه عمومی جامعه و بروز بحران های اجتماعی در دنیای سرمایه داری و رواج برابری و عدالت توزیعی باعث گسترش نظریه هدایت اقتصاد و لزوم دخالت دولت در امور اقتصادی شد (استوار سگری، ۱۳۸۳، ص ۸۳ و ۸۴). قراردادهایی که توسط ادارات دولتی منعقد می شود به دلیل مجموع مبالغ قابل توجهی که دارند و

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

همچنین به دلیل نحوه رسیدگی دولت به آنها از اهمیت اقتصادی بالایی برخوردار است و با توجه به مبالغ قابل توجهی که در اختیار دارد می تواند و سیاست هایی که دولت در مورد قراردادهای پیمانکاری اعمال می کند به طور کلی می تواند به اقتصاد کشور خدمت کند و به عنوان یک عنصر سیاست صنعتی دیده شود (رضایی زاده، ۱۳۸۷، صص ۱۳۹ و ۱۴۰). باید در نظر داشت که در قراردادهای تجاری دولتی، اگرچه قانون خصوصی و قانون تجارت حکم می کند، نمی توان از دخالت دولت جلوگیری کرد، اما شدت و ضعف دخالت دولت با توجه به دولت سیاست های اقتصادی در آن زمان متفاوت است (حبیب زاده، ۱۳۹۰، ص ۳۳).

طالع نسب (۱۳۹۳) در تحقیق خود با عنوان "جلوگیری از فساد در مناقصات و مناقصه ها" نشان می دهد که روند معاملات دولت به دلیل امکان کسب منافع مادی همواره با امکان ارتکاب اعمال غیرقانونی همراه است و تدوین آیین نامه معاملات دولتی توسط دولت و تصویب قانون مناقصات از سوی قوه مقننه تلاشی در جهت کاهش وقوع این گونه اعمال خلاف قانون است و با وجود این، معاملات دولتی از تهاجم مصون نیست. نتایج حاکی از آن بود که اصلاح ساختار اقتصادی از طریق خصوصی سازی و همچنین گسترش فضای رقابت و شفافیت، ارتقای سطح دانش و آگاهی کارکنان دولت و آحاد جامعه به همراه تقویت و تجهیز رسانه های گروهی به منظور ارائه دقیق و شفاف به جلوگیری از بروز مشکل کمک می کند.

رضایی (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان "بررسی تطبیقی قوانین رقابت در ایران، آمریکا و اتحادیه اروپا" اقدامات مختلف دولت در زمینه مناقصات را که بر ساختارهای رقابت بازار تأثیر می گذارند، مورد بررسی قرار داد. بدین منظور ابتدا ابعاد چندگانه همگرایی قانون رقابت، قانون مناقصه و ویژگیهای آنها و بازار رقابتی در زمینه مناقصات از منظر حقوق رقابت بین المللی مورد بررسی قرار گرفت. سپس با بررسی تطبیقی نظام های حقوقی ایران، آمریکا و اتحادیه اروپا به بررسی خلأها و ضعف های قوانین و مقررات حاکم بر مناقصات از منظر حقوق رقابت پرداخته شد. در مرحله بعد، نحوه اجرای این قوانین و رویه های حاکم بر مناقصه کالاها، خدمات و پروژه های ساختمانی بررسی شد.

حسینی (۱۳۹۸) در تحقیق خود به بررسی سیاست های ایرانیان در برابر دخالت و تصرف غیرقانونی در معاملات دولتی پرداخته است. نتایج نشان می دهد که معاملات دولتی، حتی آنهایی که قانونی هستند، می توانند به ابزاری برای اهداف اقتصادی تبدیل شوند که فساد در معاملات دولتی هزینه و اثرات غیرمستقیم را بر جامعه تحمیل خواهد کرد. با توجه به نتایج این تحقیق، مقررات کیفری معاملات و واگذاری های دولتی بیش از مقررات قبل از انقلاب اسلامی در قانون

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

مجازات عمومی است و یا قوانین پراکنده دیگری وضع شده است و با توجه به وجود تخلفات جدید در معاملات دولتی، لازم است قوانین جدیدی برای پوشش مشکلات این حوزه وضع شود.

قربانی (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان ماهیت منافع حقوقی و آثار آن به انواع مناقصه، مزایا و معایب مناقصه، شرایط مناقصه در بخش خصوصی و دولتی، نظارت بر مزایده در دستگاه های اجرایی پرداخته است. از نتایج به دست آمده در این تحقیق می توان به تقسیم مزایده بر اساس قانون حاکم بر آن و نیز بر اساس شکل اجرا اشاره کرد. همچنین به موضوع تفاوت ها و اشتراکات مزیت با بیع به دلیل نزدیک بودن این دو مفهوم به یکدیگر و علاوه بر آن مزایا و معایب مزیت و شرایط متفاوت مزیت پرداخته شده است. یکی از مهمترین نتایج این تحقیق بررسی اشکال فساد اعم از تبانی و کلاهبرداری می باشد که در پایان روند و نحوه اقدام و طبقه بندی شکایات از مناقصه گران مورد بررسی و احصاء قرار گرفت.

هر ساله دستگاه های دولتی برای تحقق اهداف و مقاصد خود مبادلات متعددی را در بخش های مختلف خصوصی انجام می دهند که نوع و میزان آن به ترتیبات خاصی بستگی دارد. یکی از قوانین جدید تنظیم کننده معاملات دستگاه های دولتی قانون برگزاری مناقصات و آیین نامه اجرایی آنها در بدو اجرای قانون سازمان های دولتی می باشد. ماهیت قانون بیشترین نقش را در فرآیند شناسایی آثار و احکام آن دارد که مناقصه نیز به عنوان یک واقعه حقوقی به معنای عام از شمول این قاعده مستثنی نیست. لذا در این پژوهش سعی شده است با بررسی قانون مناقصات و مزایده ها و آیین نامه آن ماهیت این رویدادهای قانونی روشن شود و چالش ها و ابهامات برگزاری آن بررسی شود.

روش تحقیق

روش پژوهش کنونی توصیفی – تحلیلی است و سعی بر آن شده است تا با بررسی ابهامات و مقررات حقوقی در حوزه حقوق خصوصی، ابهامات و مشکلاتی که در عمل وجود دارد به منظور انعقاد این نوع قراردادها برطرف گردد. برای جمع آوری اطلاعات تحقیق از دو روش کتابخانه ای - اسنادی استفاده شده است و ابزار گردآوری داده ها شامل مشاهده و مطالعه سایت ها و پایگاه های اینترنتی، شناسایی کتب تخصصی و مقالات معتبر در این زمینه، تحقیق در پایان نامه های دانشجویی، کسب و استفاده از نظرات اساتید رشته حقوق و مدیریت بوده است. داده های موجود در پایگاه اطلاعاتی پس از مطالعه قوانین و مقررات در زمینه درآمدهای ۹ گانه دولتی و قراردادهای دولتی، کتاب ها، پایان نامه‌های دانشگاهی و نشریات علمی موجود جمع آوری گردید.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

جایگاه تشریفات مناقصه و مزایده در تشکیل قراردادهای دولتی

تنوع بخشی ضامن، عدم رعایت تشریفات لازم برای انعقاد قراردادهای اداری گلوگاهی است که می تواند منجر به انعطاف بیشتر قراردادهای اداری و افزایش کارایی شود که اقتصادی بودن نتیجه قرارداد که یکی از اصول حاکم بر قراردادهاست، اصل رضایت عقود است و طبق این اصل، اصولاً برای انعقاد هر قراردادی، قبول و کافی است و برای انعقاد قرارداد نیازی به تشریفات نیست. رضایت مندی از قرارداد علاوه بر جلوگیری از سوء استفاده از فضای اعتماد بین طرفین، مشکل اثبات غیر ارادی را نیز ایجاد می کند که به همین دلیل قانونگذار به طرق مختلف برای حفظ نظم عمومی و تعادل منافع اقتصادی افراد در روابط حقوقی، انعقاد برخی از قراردادها را مشمول تشریفات خاصی در حقوق خصوصی قرار داده است و می توان به عقد ازدواج، پیش فروش ساختمان، واگذاری حقوق تجارت ، قراردادهای انتقال ملک ثبت شده و انتقال سهم الشرکه در شرکت با مسئولیت محدود اشاره کرد (متحدی، ۱۳۹۹).

تحلیل ماهیت و ساختار حقوقی و تشریفات مناقصه در نظام حقوقی ایران

وکالت در بسیاری از اقتصادها نقش عمده ای دارد اما موضوعی جزئی است و نوعی بیع مالی غیر تشریعی و خاص است که در لغت به معنای به فروش رساندن چیزی است به گونه ای که هر خریدار توجه بیشتری به آن داشته باشد که به آن و به نفع ده برابر بند (ذ) ماده به او فروخته می شود. یکی از موارد مهمی که در مراحل ثبت و واحد اجرای احکام مطرح می شود، فروش و تملک ده ملک می باشد که مطابق قانون اجرای احکام مدنی و آئین نامه های مربوطه می باشد (قلی زاده پاشا و علم زاده، ۱۳۹۶).

در ماده ۱۳۶ قانون اجرای احکام موارد اعتبار مزایده به شرح زیر است:

۱- هر گاه فروش خارج از روز و ساعت معین باشد یا در محل مشخص شده در آگهی نباشد.

۲- هرگاه کسی بدون دلیل قانونی از خرید منع شود یا از قیمت بالاتری که خواسته است خودداری کند.

۳- در صورتی که منفعت بدون حضور دادستان باشد.

۴- در صورتی که خریدار به موجب ماده ۱۲۷ قانون اجرای احکام مدنی از خریدار منع شده باشد.

با اعلام شرایط اعتبار مزایده در صورت عدم رعایت هر یک از مواد چهار گانه مزایده باطل و تمدید خواهد شد.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

اهداف حاکم بر قانون برگزاری مناقصات

قانون مناقصات اصلاحات قانونی در سکتور فعالیت های اقتصادی، شفافیت تدارکات دولتی مبارزه با فساد و رقابت و دسترسی به کالاها و خدمات با کیفیت بهتر و قیمت پایین تر تصویب کرد که این قانون به دنبال ادغام مقررات مختلف مربوط به تدارکات دولتی در موسسات مختلف است و کلیه تدارکات دولتی را تحت یک مقررات واحد قرار می دهد. قانون همچنین با کاهش روند مناقصه به دنبال رعایت انصاف و بی طرفی در انتخاب طرف معامله است و ایجاد رقابت بیشتر در تدارکات دولتی، شفافیت در پروسه مناقصه و ایجاد روشی موثر برای برخورد با اعتراضات از جمله اصول حاکم بر قانون است. یکی از اهداف قانون برگزاری مناقصات، خریدهای دولتی از طریق مناقصه و کاهش تعداد پیشنهادات است و ماده ۲۹ این قانون موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه را برشمرده است.

بر اساس بند (۱) ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶) در صورتی که طرف معامله یک وزارتخانه، مؤسسه دولتی یا شرکت دولتی باشد، خرید بدون مناقصه انجام می شود که این استثناء اولویت را به شرکت های دولتی می داد که می توانستند با شرکت های دیگر رقابت کنند که بخش دولتی و خصوصی با هم اختلاف داشتند و به همین دلیل در قانون مناقصات حذف شدند که الغای شرکتهای دولتی بر شرکتهای خصوصی در ارسال کار بدون مناقصه برای اجرای ماده ۳۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران این ماده مقرر می دارد (در ارجاع کار و انجام معاملات توسط بخش عمومی و دولتی نباید بین دولتی و ارگانهای دولتی و شرکتهای با بخش تعاونی باشد خاص تلقی می شد).

مناقصات و قراردادهای دولتی بخش بزرگی از روابط و مبادلات اقتصادی را تشکیل می دهد و مستقیماً یا به طور غیرمستقیم با حقوق میلیون ها انسان مرتبط است و موضوع آنها اموال عمومی است و با توجه به اینکه هزینه های اضافی در این زمینه صرف می شود که احتمال فساد زیاد است پس باید در مناقصات و قراردادهای دولتی شفافیت وجود داشته باشد که اطلاعات مربوط به این حوزه نیز باید در اختیار عموم قرار گیرد و در نتیجه زمینه نظارت عمومی بر روند مناقصات و قراردادهای دولتی قبل از تصمیم گیری مقامات فراهم شود (محمدی، ۱۳۹۷).

اصول حاکم بر مناقصه دولت مورد نظر

نقطه مقابل سه اصل حاکم بر مناقصه در سطح ملی و بین المللی این است که به طور کلی سیستم های مناقصه مطلوب، تمام یا بخشی از اهدافی مانند مقرون به صرفه بودن، شفافیت، عدم رعایت، پاسخگو بودن، حمایت از صنعت داخلی و اشتغال، توسعه ملی، برابری اجتماعی و امنیت ملی را

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

دنبال کنند. در وهله اول، اصل صرفه جویی اقتصادی مربوط به قیمت کالا و خدمات است اما معیارهای دیگری که منافع اقتصادی طرف قرارداد را تحت تأثیر قرار می دهد هزینه عملیاتی، عملکرد و در دسترس بودن برخی خدمات را می توان به عنوان این معیارها در نظر گرفت.

مناقصه دولتی کارآمد سیستمی است که به طور منظم با حداقل یک بوروکراسی کار می کند و در عین حال به کاربران نهایی کالاها و خدمات پاسخگو است. سیستم شفاف سیستمی است که قوانین روشنی داشته باشد که قوانین واضح به ابزارهایی برای اثبات شواهد موجود در اختیار حسابرسان دولتی و ذینفعان مانند غیر مناقصه گران قرار می دهد تا دریابند چرا برنده مناقصه نمی کند. عدم تبعیض به این معنی است که هیچ محدودیت غیرقانونی برای شرکت در مسابقه اعمال نمی شود. علاوه بر این مانع از تحمیل استانداردهای سختگیرانه بر کیفیت کالاها و خدمات مناقصه نمی شود. اصل پاسخگویی دلالت بر این دارد که کسانی که از طرف دولت و سایر سازمان های دولتی مناقصه می کنند باید قوانین مربوطه را رعایت کنند. رعایت و عواقب انضباط یا حقوق آنان در صورت عدم انجام تعهدات و مناقصه دولتی برای حمایت از صنعت داخلی و اشتغال از اهمیت بالایی برخوردار است و مناقصه می تواند به همین ترتیب برگزار شود (پناهی و بندر، ۱۳۸۲).

مقرون به صرفه بودن و کارایی را نمی توان به راحتی در بخش دولتی به کار برد. همچنین حمایت از اهداف کلی اقتصاد و کارایی محسوب می شود که ممکن است در برخی موارد منجر به تناقضات سیستمیک داخلی شود. اهداف تکمیلی فرآیند تنبیهی لازم است و مناقصه دولتی محسوب می شود، زیرا دولت ها در قبال شهروندان خود مسئولیت شفاف، پاسخگو و بدون تبعیض دارند که تعهد به سایر اجزای جامعه اقتصادی فضای بیشتری را برای به ویژگی های مکمل مانند شفافیت و عدم تبعیض به وجود می آورد (پناهی و بندر، ۱۳۸۲).

ضوابط حقوقی و تاریخی مناقصه در منطقه بین المللی

اگرچه یکی از اهداف مجموعه مالی هر کشوری حمایت از صنعت داخلی آن کشور است، قوانین و مقررات مناقصه به طور خاص بر رقابت در معاملات دولتی تاکید دارند که این قوانین حق ملل را برای رفتار منصفانه و دسترسی برابر به قراردادهای دولتی به رسمیت می شناسند. نیمه دوم قرن بیستم افزایش نفوذ نظام بین‌الملل بر قوانین مناقصه بوجود آمد که عامل اصلی، اجماع عمومی بر نفع همه کشورها از تجارت آزاد بود و در نتیجه در پی جنگ جهانی دوم، کشورهای صنعتی توانستند به یک توافق کلی در مورد تعرفه ها و تجارت دستی دست یابند که آنها باید بر اساس آن محدودیت های تجاری را حذف کنند. البته این محدودیت ها در مناقصه ها برداشته نشد و ماده ۳ سازمان تجارت جهانی صریحاً مناقصه را مشمول اصل عدم تبعیض ندانست و در سال ۱۹۷۹، اعضای سازمان تجارت جهانی به توافقنامه مناقصه دولتی دست یافتند که دسترسی به مناقصه ها را

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

تسهیل می کرد و اصول عدم تبعیض و شفافیت را گسترش نمی داد. مناقصه ها در سازمان های دولتی ارائه می شد که موافقتنامه مناقصه دولتی فقط برای طرفین قرارداد که آن را امضا کرده بودند اعمال می شد و محدود به کشورهای صنعتی بود که ایالات متحده، اروپا و ژاپن پیشتاز بودند اما دامنه آن محدود به برخی کالاها و وسایل منتخب بود که در سال ۱۹۹۴، نسخه نهایی و توسعه یافته موافقتنامه مناقصه دولتی که حاصل مذاکرات دور اروگوئه بود، مورد توافق قرار گرفت و در ژانویه ۱۹۹۶، یکی از موافقت نامه های چند جانبه زیر نظر سازمان تجارت جهانی به اجرا درآمد.
جامعه اقتصادی اروپا اولین سازمانی بود که دستورالعمل های مشخصی را در مورد مناقصه ها صادر کرد و رویه هایی را برای تضمین شفافیت و دسترسی بدون تبعیض به مناقصه های دولتی انجام داد. بانک جهانی، بانک توسعه ایالات متحده و سایر بانک های توسعه منطقه ای نقش مهمی در شکل دادن به اصول کلی مناقصه مورد توافق دولت ایفا کرده اند. این بانک ها پیشنهادات جامع، سیاست ها و رویه ها را برای پروژه های خودسرمایه گذاری ارائه کردند که در چارچوب این فرآیندها، این نهادها توجه کافی به ملاحظات اقتصادی و کارایی داشتند.

اقتصادهای متنوع، مانند تخصیص کارآمدتر منابع، منجر به افزایش رقابت می شود که در برخی از کشورها، بخش عمده ای از قراردادهای بخش دولتی هنوز به مناقصه گران داخلی واگذار می شود و در برخی موارد انگیزه داخلی برای بهبود کیفیت موجود وجود دارد که دسترسی به کالاها و خدمات از طریق استفاده از سیستم خرید کارآمد منجر به صرفه جویی در منابع دولتی و در نتیجه برای مالیات دهندگان می شود. با این حال اگرچه قوانین جدید در مورد مناقصه عمومی فرصت های جدیدی را برای فعالان اقتصادی ارائه می دهد، هنوز چالش های سختی در پیش است. یکی از این چالش ها این است که مناقصه گران از یک سو باید برای اجرای خود به شیوه ای جدید و به عنوان ضامن سلامت سیستم جدید تلاش کنند و از سوی دیگر، مناقصه گران با پذیرش تعهد سیاسی باید خود را در معرض شرایط رقابتی جدید قرار داده و توانایی فنی خود را مجدداً آزمایش کنند که مجموعه این عوامل باعث می شود که اعمال قوانین جدید تا حدودی با اکراه طرف مناقصه همراه باشد.

قواعد حقوقی و تاریخی مناقصه در حقوق ایران

از دیرباز تدوین قوانین معاملات به ویژه در بخش دولتی و خصوصی احساس می شد که سابقه نظارت بر عملکرد دولت و دستگاه های وابسته به آن در ایران به دوران مشروطیت و تصویب اولین قانون اساسی ایران برمی گردد (ترابی، ۱۳۸۷، ص ۸ و ۹). کمیسیون تبصره ای در ماده ۹۸ قانون محاسبات ۱۳۴۹ تصویب کرد که به موجب آن، طرح های عمرانی از جمله اعتبارات جاری به وزارت

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

اقتصاد و امور مالی آن پرداخت می شد. اگرچه ماده ۹۸ قانون محاسبات عمومی ۱۳۴۹ اصلاح شد، اما به دلیل اینکه تنها دو سال از برنامه چهارم باقی مانده بود، این قانون اصلاً اجرا نشد و یا به نحو جامع اجرا نشد. در ۱۰ اسفند ۱۳۵۱ قانون برنامه و بودجه تصویب و سازمان برنامه و بودجه تشکیل شد که بر اساس ماده ۲۹ قانون مصوب، پرداخت اعتبارات جاری و عمرانی از ابتدای برنامه پنج ساله پنجم (از تاریخ ۱۳۵۲/۰۱/۰۱) به عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی و تهیه و تنظیم می شد (محسنی، ۱۳۸۷، ص ۱۸۷).

قانون برگزاری مناقصات در سال ۱۳۸۰ به دنبال تعداد نمایندگان مجلس ششم به صورت طرحی توسط پانزده نماینده مجلس شورای اسلامی مطرح در پژوهشگاه ارائه شد. دفتر مطالعات برنامه و بودجه مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۱ لایحه قانونی مناقصات را با استفاده از تئوری بخش دولت الکترونیک در معاملات دولت، شفافیت فعالیت های اقتصادی بخش عمومی، ایجاد رقابت بین تامین کنندگان کالا و خدمات آغاز کرد (محسنی، منبع ۱ ص ۱۸۷).

تشریح چالش ها و ابهامات برگزاری مناقصات و مزایدات در ایران

قانون مناقصات و مزایده ها و آیین نامه اجرایی آنها در بدو اجرای قانون سازمان ها از جمله قوانین جدید تنظیم کننده معاملات دستگاه های دولتی است و دولت در اجرای خود ابهامات و سوالات زیادی داشت که اکثر آنها پس از تصویب آئین نامه رفع شد.

روند انحراف معاملات دولتی در ایران

اولین قانون حسابداری عمومی ایران در سال ۱۲۸۹ به تصویب رسید که ماده ۳ قانون می گوید کلیه معاملات دولتی خرید، فروش، اجاره، اجاره، قرارداد و غیره باید علنی و در قالب مناقصه و مناقصه اعلام شود اما همزمان با توسعه بخش دولتی این عبارت جامع و شفاف به نفع بوروکراسی دولتی و به نفع کشور تغییر کرد. به موجب قانون سوم محاسبات عمومی کشور مصوب پانزدهم دی ماه ۱۳۴۹ شرکتهای دولتی از شمول مقررات معاملات دولتی مستثنی شدند که در سال ۱۳۵۲ نیز سازمان برنامه و بودجه آیین نامه ای را برای طرح های عمرانی تصویب کرد که نحوه تعیین برنده مناقصه را مشخص می کرد. پس از انقلاب در سال ۱۳۶۶ قانون محاسبات چهارم به تصویب رسید که ۱۱ ماده آن به معاملات دولتی اختصاص داشت و اما در ماده ۷۹ این قانون استثنائات فراوانی در نظر گرفته شد که قانون را باطل کرد. در سال ۱۳۷۰ قانون دیگری به نام اقتصاد تعاونی جمهوری اسلامی به تصویب رسید و استثنائات بیشتری در آن اعمال شد که نتیجه این شد که دستگاه های اجرایی در برخورد با کدگذار و با تعاونی ها، نهادها و نهادهای عمومی دولتی موظف به رعایت مقررات مناقصه نشدند (قرا باغی، ۱۳۸۵).

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

لازم است با ارائه راهکارهای منطقی و اتخاذ تدابیر قانونی و نظارتی در راستای اصلاح رفع انحصارها و ایجاد فضای رقابتی سالم گام های منطقی در جهت توسعه و رشد اقتصاد کشور برداشته شود. فساد ناشی از عدم شفافیت در روند مناقصه و فقدان مرجعی مناسب قبل از روند رسمی قضایی باعث می شود که طرف مناقصه به خصوص اگر یک طرف بخش خصوصی باشد، عملاً از حق خود صرف نظر کند که عواقب ناخواسته ای در پی دارد که در زمینه های اقتصادی و اجتماعی غیر قابل جبران است.

روش های دلسوزی در مناقصات و مزایده های الکترونیکی

با وجود اهدافی که برای سامانه الکترونیکی مزایده ها و مناقصات پیش بینی شده است، به نظر می رسد در شرایط فعلی تفاوت با اهداف از پیش تعیین شده باشد و کارشناسان از نظر ساختار و عملکرد به این سیستم انتقاد کرده اند. یکی از رویه های غیر منطقی در مناقصه عدم اعلام قیمت کارشناسی توسط مناقصه گزار می باشد که این امر باعث می شود مبلغ سپرده شرکت در مزایده شفاف نباشد و در چنین پیشنهادی اعلام می شود که داوطلب باید ۱۰ درصد مبلغ پیشنهادی را خریداری کند و شرکت را به عنوان ودیعه به نفع ذی نفع قرار داده و امکان تعیین قیمت قبل از موعد متقاضی وجود خواهد داشت.

مکان و نحوه نظارت به منظور جلوگیری از تبانی در مناقصات

فساد مانع توسعه اقتصادی و فرهنگی جوامع است و فساد با از بین بردن رقابت سالم در بازار مانع ثبات سیاسی - اقتصادی و انسجام اجتماعی و نیز توسعه اقتصاد کشور می شود که ظهور خطر سوء استفاده در سازمان، آسیب رساندن به فرآیند توسعه منابع انسانی، تضعیف کنترل های داخلی و تشدید کنترل های بیرونی در سازمان، تضعیف اخلاق و ایجاد ارزش های منفی در سازمان، تقدم منافع فردی بر منافع جمعی و کاهش کیفیت کار در همه سطوح از پیامدهای این پدیده است و همه و همه نتیجه ای جز نابودی نظام اقتصادی کشور نخواهد داشت (محمودی جرکل و صدری، ۱۳۹۷).

یکی از تفاوت های کشورهای توسعه نیافته با کشورهای توسعه یافته را می توان در حجم و اندازه معاملات دولتی دانست و در کشورهای توسعه نیافته که رشد اقتصادی و قدرت تشکیل یک بخش خصوصی قوی را ندارند، با دولت های چاق و حجیم روبرو هستند که بسیاری از آنها فعالیت های اقتصادی و غیر اقتصادی دارند که بدون شک حجم معاملات دولتی در این کشورها بسیار بیشتر از معاملات بخش غیردولتی است و این امر می تواند میزان تبانی در معاملات دولتی را نیز

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

افزایش دهد. در این صورت مناقصه محدودتر شده و ترک مناقصه در مناقصات به یک اصل تبدیل می شود و مناقصات عمومی استثنا محسوب می شود (حسینی، ۱۳۹۸).

جلوگیری از فساد در قراردادهای دولتی (مناقصات و مناقصه ها)

بررسی ها نشان می دهد که کشور ایران در مبارزه با فساد اقتصادی و جنایت، در تبانی و تقلب در برگزاری مناقصات و منافع دولتی ضعیف عمل کرده است و یکی از مظاهر آن این است که تجربه زیادی ندارد. یکی از عوامل اصلی ایجاد سلامت نظام مالی و اداری در هر کشوری در کنار مسائل فرهنگی و اقتصادی، تدوین و تصویب قوانین جامع و کامل است و بدیهی است که اولین قدم برای پیشگیری مؤثر از فساد در قراردادهای دولتی مانند هر جرم دیگر، تدوین و وضع قوانین جامع و پویا است.

از جمله راهبردهای موثر پیشگیری، یافتن راه حل های مؤثر برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده است. در واقع تا زمانی که نقشه راه مناسبی برای جلوگیری از فساد وجود نداشته باشد نمی توان انتظار موفقیت در این زمینه را داشت و به طور کلی با دو نوع حمایت اجتماعی و پیشگیری موقعیتی می توان از فساد مالی و اداری جلوگیری کرد.

با توجه به بررسی های انجام شده می توان گفت اولاً حجم و میزان مداخله و مدیریت دولت و دستگاه های ذیربط در فعالیت های این مرجع بسیار زیاد است و زمینه وقوع فساد (تقلب و تبانی) در معاملات و به ویژه در برگزاری مناقصات در سازمان ها و دولت را فراهم می آورد. دوم اینکه سازوکارهای مناقصه باید با استفاده از سوابق پرونده های جرایم اقتصادی مرتبط با موضوع و مشورت با متولی عملی شود. مورد سوم وضعیت کنونی مبارزه با جرایم اقتصادی است که از ضعف و ناکارآمدی شدید رنج می برد و فاقد انسجام لازم در این زمینه است. رابعاً در حال حاضر موانع زیادی برای ورود پلیس به عرصه مبارزه و کشف تبانی و تقلب در مناقصات دولتی وجود دارد به طوری که از یک سو برخی نهادهای دولتی وارد می شوند که پلیس این حوزه را دارای اعتبار قانونی نمی داند و از طرفی مراجع موجود هیچ گاه از ظرفیت مناسبی برای انجام ماموریت کشف جرم در این حوزه برخوردار نیستند. در نهایت شرایط حاکم بر روند مبارزه با جرایم اقتصادی به گونه ای است که اتخاذ رویکردی جدید در این زمینه و تشکیل یک تلاش موثر برای انجام این ماموریت را می طلبد.

زمینه های مفاسد اقتصادی در مناقصات دولتی

فساد محصول فرعی دخالت دولت در اقتصاد است و در نتیجه تنظیم اقتصاد توسط دولت و تعمیم تخصیص منابع اقتصادی رخ می دهد بنابراین، سطح معقولی از فساد در همه کشورهای جهان

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

وجود دارد. البته مناقصه ها به عنوان بخش مهمی از فرآیندهای دولتی، حتی به دلیل سهم ۱۵ تا ۳۰ درصدی تولید ناخالص داخلی، از این فساد در امان نمانده است و به تبع آن نقش مهمی در نظارت بر امور مربوط به سازندگی و رشد کشورها دارند و یکی از گلوگاه های مهم فساد در بخش اجرایی محسوب می شود (بیابانی و بهرامی، ۱۳۹۰).

مفاسد اقتصادی در مناقصات دولتی بیشتر به صورت رشوه خواری و رشوه و تبانی بین داوطلبان و مناقصه گران یا افراد درگیر است و در کلیه مراحل مناقصه از زمان تعریف فنی توسط مناقصه گزار تا انعقاد قرارداد و تحویل محصول، احتمال سوء استفاده و فساد وجود دارد که با این حال، در مراحل مختلف، به اشکال مختلف و در احتمالات مختلف ظاهر می شود. با توجه به ماهیت مناقصه و وسعت مالی بیش از حد آن، احتمال مفاسد اقتصادی همیشه وجود دارد. با این وجود، کیفیت آن به دخالت دولت در فرآیندهای اقتصادی و تنظیم اقتصاد، وابستگی درآمدهای عمومی به مالیات و ساختار بستگی دارد. همچنین در کشورهای مستقل مشترک المنافع، چارچوب های نهادی، کارایی و استقلال مکانیزم های نظارتی (به ویژه رسانه ها)، ساختار بوروکراتیک و اقتدار بوروکراتیک، مبنای تفکیک قوا، استقلال قوه قضائیه و غیره بستگی دارد (خضری و رنانی، ۱۳۸۳؛ خضری، ۱۳۸۷؛ خضری، ۱۳۸۴).

یکی از عوامل اصلی فساد در مناقصات دولتی می تواند اقتدار بوروکراتیک، نقض حقوق ارباب رجوع و شکنندگی بالای آن در دستگاه اداری باشد. در واقع با توجه به رانت های هنگفتی که در ساختار اقتصاد کشور وجود دارد و آگاهی بوروکرات ها از این موضوع همواره امکان بروز رفتارهای رانت خواری در مناقصات دولتی وجود دارد. کارگزاران دولتی سعی می کنند از قدرت خود سوء استفاده کنند و بخشی از رانت های حاصله را به نفع خود دریافت کنند و دوستان و اعضای حزب خود را واجد شرایط طبقه بندی کنند که مناقصات و قراردادها را به آنها بسپارید. سیاسی بودن تخصیص منابع اقتصادی و ایجاد کمبودهای مصنوعی (از طریق وضع قوانین و مقررات اقتصادی و در واقع تنظیم اقتصاد توسط بوروکرات ها) از جمله منابع است و اصل بر توانایی بوروکرات ها برای سوء استفاده از موقعیت های دولتی است (mbaku , ۱۹۹۸).

در واقع، اقتصاد توسط بوروکرات‌ها تنظیم می‌شود و ایجاد محدودیت‌ها و کمبودهای مصنوعی (دولتی) برای افراد و گروه‌هایی که از آنها سود می‌برند، منجر به شکل‌گیری رانت و متعاقب آن رشوه‌دهی برای بوروکرات می‌شود (ویشنی، ۱۹۹۳ شلیفر). از سوی دیگر به دلیل ساختار دولتی اقتصاد ایران و فقدان بازار رقابتی سالم و گسترده، سیستم های اطلاعات تجارت بر اساس مناقصات و مناقصه های دولتی است و خارج از دولت تشکیل نشده است. در نتیجه، مالکیت متمرکز رسانه‌ها و مطبوعات و اعمال محدودیت‌های دولتی بر کیفیت و کمیت گزارش آن‌ها و اطلاع‌رسانی عمومی از

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

توانایی این سازوکار در افشای آن، اقتصاد را از فساد و پاسخگویی بوروکراسی سلب می‌کند و باعث اقتصادی می‌شود که فساد اداری در آن وجود دارد (خضری، ۱۳۸۷).

با توجه به ساختار مناقصه های عمومی، زمینه های اصلی مفاسد اقتصادی در مناقصات عمومی را می توان در چهار عامل اصلی ۱- ساختار اجاره مناقصات دولتی. ۲- CEC فرآیند مناقصه. ۳- اقتدار بوروکراتیک و ۴- مکانیسم های نظارتی ضعیف خلاصه کرد.

نتیجه گیری

دولت موظف است برای خدمت و انجام وظایف خود قراردادی منعقد کند که قراردادهایی که دولت منعقد می کند به دلیل مجموع مبالغ قابل توجهی که در اختیار دارد، نحوه اجرای آنها و سیاستی که دولت در قراردادهای دولتی اعمال می کند از اهمیت اقتصادی بالایی برخوردار هستند. در این قراردادها نیز مانند هر قرارداد دیگری وجود شرایط عمومی برای صحت قراردادها ضروری است و ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی علاوه بر شرایط عمومی، رعایت مناقصات را در قراردادهای دولتی الزامی کرده است. با این وجود ابهام وجود دارد که آیا این شروط شرط وجوب است یا اعتبار یا شرط نفوذ و فقدان آن وضعیت حقوقی عقد است. این امر اولاً منجر به ابهام در ماهیت قراردادهای دولتی، ثانیاً اقدامات لازم (فراخوان مناقصه) شده است و در مورد اینکه آیا برای امضای سند به برنده اعلام می شود و کدام اقدام پذیرفته می شود در زمان انعقاد قرارداد اختلاف نظر وجود دارد که با توجه به سکوت قانونگذاری و عدم رویه قضایی در خصوص تأثیر مناقصه و انعقاد قراردادهای دولتی و اختلاف نظر علمای حقوق، ضرورت بررسی این موضوع بدیهی است.

روند معاملات دولتی به دلیل امکان کسب منافع مادی همواره با امکان ارتکاب اعمال غیر قانونی همراه است و تدوین آیین نامه معاملات دولتی توسط دولت و تصویب قانون مناقصات از سوی قوه مقننه، تلاشی است در جهت کاهش بروز چنین رویه های غیر رقابتی. با وجود این، معاملات دولتی مورد هجمه قرار نگرفته است و در همه کشورها به ویژه در کشورهای در حال توسعه، فساد مالی افزایش یافته است. پیامدهای منفی متعدد مفاسد مالی از جمله قوای سه گانه و بویژه دولت موجب شده است تا با تصویب اصلاحاتی در قوانین و مقررات، نواقص ساختار اداری و اجرایی در روند انجام معاملات دولتی رفع شود.

بسیاری از نهادهای نظارتی برای جلوگیری از فساد در این زمینه تلاش می کنند که اصلاح ساختار اقتصادی از طریق خصوصی سازی و همچنین گسترش فضای رقابت و شفافیت، ارتقای سطح دانش و آگاهی کارکنان دولت و آحاد جامعه به همراه تقویت و تجهیز رسانه های گروهی به منظور توانایی ارائه اطلاعات دقیق و شفاف در مورد قوانین و مقررات، فرآیند انجام معاملات دولتی و آشنایی با مفاسد مالی می تواند در فرآیند ارائه کالاها و خدمات دولتی از جمله ابزارهایی باشد که

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

در پیشگیری از فساد موثر خواهد بود. بنابراین علت شناسی فساد در مناقصه های دولتی در کنار اعمال اقدامات فوق می تواند منجر به پیشگیری از فساد شود.

قراردادهای دولتی اگرچه تا حدودی تابع قواعد عمومی هستند، اما به دلیل ماهیت خاص و اداری، از قوانین و مقررات حقوق اداری خاص نیز تبعیت می کنند. بنابراین آثار، حقوق و تعهدات ناشی از این نوع قراردادها متفاوت است و از انواع دیگر قراردادها تشخیص قرارداد دو طرفه از سایر قراردادها به ویژه قراردادهای خصوصی باعث می شود که در تفسیر این قراردادها اصول و قواعد کلی حاکم بر قراردادها به کلی نادیده گرفته شود. همچنین توجه ویژه ای به اصول حاکم بر حقوق عمومی و حقوق اداری شود که منجر به تغییر اساسی در آثار و نتایج این گونه قراردادها خواهد شد. در خصوص رعایت نکردن تشریفات در قراردادهای مناقصه های دولتی می توان گفت که با توجه به اینکه رسمیت یکی از اصول و مفاد مهم این قراردادها می باشد در صورت عدم رعایت این قانون قابل ابطال می باشد و در نهایت با وجود اینکه رسیدگی به دعاوی ناشی از قراردادهای دولتی در نظام حقوقی ایران در صلاحیت دادگاه های عمومی است اما وجود مراجع غیرقضایی و خاص قوانین و مقرراتی را برای حل و فصل اختلافات ناشی از آن وضع کرده‌اند.

یکی از ارکان اصلی قرارداد، تشریفات قانونی و تشریفات رسمی و همچنین وجود نوعی حق تقدم برای ساکنین محل ملک و ممنوعیت شرکت در مزایده برای برخی از افراد دارای قابلیت تمتع در صورت داشتن شرایط است. همچنین یکی از چالش های جدی قانون مناقصه تحمیل رویه های قانونی متعدد و بوروکراسی حاکم است که در نهایت منجر به زیان در روند مناقصه می شود. تحمیل هزینه های ناشی از انتخاب برنده بر اساس معیارهای کمتر از استاندارد، دوشاخه شدن مناقصات، طولانی شدن مراحل رسیدگی به شکایات، امکان ابطال مناقصات و تا حدی که قانونگذاری آن مشکل باشد. مفاد این قانون علاوه بر تحمیل هزینه های گزاف به ادارات دولتی موجب تأخیر در پروژه های زمینی و مشکلات فراوانی می شود. سه عامل اصلی معایب مناقصه عبارتند از: افزایش بوروکراسی، تعیین برنده بر اساس کمترین قیمت پیشنهادی، افزایش تعداد مناقصه گران در قرارداد مناقصه و همچنین سه عامل عوامل اصلی کاهش ضرر مناقصه را می توان بر اساس سابقه همکاری و تخصص مناقصه گران، استفاده از سامانه مکان مناقصه و کاهش تعداد مناقصه گران توسط طرف مناقصه تعیین کرد.

همچنین در نظام حقوقی روند برگزاری مناقصات به اندازه اصول حاکم بر مناقصات جدی نیست و مناقصات شفافیت لازم را ندارند و گاه قوانین صراحتاً اصل عدم تبعیض را نقض می کنند. همچنین اصل رقابت که مبنای مناقصات و یکی از مهمترین اصول حاکم بر بازار معاملات است در

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

نظام حقوقی ایران به راحتی نقض می شود و همین امر باعث شده تا برخی از برگزارکنندگان قانون مناقصات را دور بزنند و باعث فساد اقتصادی در دستگاه های دولتی شوند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

منابع

۱. آیین نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷ هیأت وزیران
۲. آیین نامه معاملات دولتی
۳. آیین نامه تعیین برنده مناقصه مصوب ۱۳۵۲
۴. آیین نامه استاندارد اجرایی طرحهای عمرانی
۵. نظام فنی و اجرایی طرحهای عمرانی
۶. آیین نامه استاندارد اجرایی طرحهای عمرانی
۷. موافقتنامه و شرایط عمومی و خصوصی پیمان
۸. آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۰۲/۱۰/ ۱۳۳۴
۹. آیین نامه معاملات دولتی، مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵
۱۰. قانون برنامه و بودجه کشور، مصوب ۱۳۵۱
۱۱. آیین نامه تضمین برای معاملات دولتی، مصوب ۱۳۸۲/۰۸/۱۱ و اصلاحیه مصوب ۱۳۸۳/۴/۲۱ و آیین نامه شماره ۱۲۳۴۰۲/ت ۵۰۶۵۹ ه مورخ ۹۴/۹/۲۲
۱۲. دستورالعمل شرکت در مناقصه، مصوب ۱۳۸۴/۵/۲۶
۱۳. آیین نامه اجرایی بند (ج) ماده (۱۲) قانون برگزاری مناقصات –ارزیابی کیفی مناقصه ۷) آیین نامه اجرایی بند الف ماده ۲۶ قانون برگزاری مناقصات –ضوابط و معیارهای تهیه فهرست مناقصه گران صلاحیت دار برای مناقصات محدود، مصوب ۱۳۸۵/۰۷/۱۶
۱۴. آیین نامه اجرایی نظام مستند سازی و اطلاع رسانی مناقصات (بند د ماده ۲۳ قانون برگزاری مناقصات)، مصوب ۱۳۸۵/۰۹/۰۵
۱۵. آیین نامه خرید خدمات مشاوره –بند ه ماده ۲۹ قانون برگزاری مناقصات، مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۰۱
۱۶. آیین نامه اجرایی قانون اساسنامه هیات رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، مصوب ۱۳۸۹ /۱۲/۲۴
۱۷. انصاری، مسعود، طاهری، محمدعلی(۱۳۸۴)، مجموعه دانشنامه حقوق، دانشنامه حقوق خصوصی، چاپ اول، تهران: انتشارات محراب فکر
۱۸. اکبرزاده، معین(۱۳۹۴)، «مقایسه تطبیقی عقود مبادله‌ای و مشارکتی و شناخت مشکلات و فواید کاربرد آنها در نظام بانکداری اسلامی»، نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، دوره ۲، شماره ۴و۵، صص۱۹۹-۱۶۱

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

۱۹. بیابانی، غلامحسین، سهراب بهرامی، (۱۳۹۰)، تبانی و فساد در معاملات دولتی، نخستین هم اندیشی سراسری نقد و بررسی قانون برگزاری مناقصه ها و آئین نامه های آن. تهران، پژوهشگاه نیرو.
۲۰. پناهی، علی، بندری، لیلا، (۱۳۸۲)، ابعاد اقتصادی مناقصات دولتی و ویژگی های فرایند حاکم بر آن (تجربه جهانی).
۲۱. جعفری لنگرودی، محمد جعفر(۱۳۸۶)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد پنجم، چاپ سوم، تهران: انتشارات گنج دانش
۲۲. حسینی، محمدرضا،(۱۳۸۳) قانون اجرای احکام مدنی در رویه قضایی، چاپ اول، تهران: انتشارات نگاه بینه.
۲۳. قلی زاده پاشا، معصومه و عالم زاده، محمد،۱۳۹۶،تشریفات برگزاری مزایده در اجرای احکام مدنی و آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا
۲۴. طباطبائی موتمن، منوچهر(۱۳۸۱)، حقوق اداری، چاپ هشتم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت).
۲۵. طالع نسب، وحید،۱۳۹۶،پیشگیری از فساد مالی در مناقصه ها و مزایده ها،سومین کنفرانس سراسری حقوق و مطالعات قضایی،شیراز

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

۲۶. قانون برگزاری مناقصات، مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۱۷ و اصلاحیه های بعدی آن
۲۷. قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۶۶ و اصلاحیه های بعدی آن
۲۸. قانون اساسنامه هیات رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲۶
۲۹. قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آنها در امر صادرات و اصلاح ماده ۱۰۴ قانون مالیات های مستقیم، مصوب سال ۱۳۹۱
۳۰. قانون مالیات بر درآمد سال ۱۳۳۹
۳۱. قانون محاسبات عمومی
۳۲. قانون تجارت
۳۳. قانون مدنی
۳۴. قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷
۳۵. قانون استخدام کشوری
۳۶. قانون مدیریت خدمات کشوری
۳۷. قانون برگزاری مناقصات
۳۸. قانون محاسبات عمومی
۳۹. قانون برنامه و بودجه
۴۰. قانون اساسی
۴۱. قانون آیین چگونگی تنظیم و انعقاد توافقهای بین المللی مصوب ۱۳۷۱
۴۲. قانون منع مداخله کارکنان دولت
۴۳. قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات
۴۴. قانون کار
۴۵. قانون دیوان عدالت اداری
۴۶. قراباغی، علیرضا، (۱۳۸۵) قانون مناقصات گامی در جهت سالم سازی و کوچک سازی دولت و بهمن و اسفند شماره ۲۱.
۴۷. قراباغی، علیرضا، (۱۳۸۵)، قانون مناقصات، گامی درجهت سالم سازی وکوچک سازی دولت.
۴۸. کریمی گلناز، بهمن و همکاران(۱۴۰۱)،« مفهوم و شرایط اجرای جایگزین تعهدات قراردادی در ایران و اسناد نوین بین‌المللی»، نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، دوره ۱۱، شماره ۳۸، صص۱۷۸-۱۵۹

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]

۴۹. معاونت آموزش قوه قضائیه(۱۳۸۷)، رویه قضایی ایران در ارتباط با اجرای احکام مدنی، چاپ اول، تهران: انتشارات جنگل.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-22]